

ACC. N:R M. 15903: 1-19.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Ellen Tranström, Malmö*
Härad: *Bvärke* Berättare: *olika personer; se uppt. bla-*
Socken: *Fläskaryd* Berättarens yrke: *dens bakside.*
Uppteckningsår: *1962* Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal - och personhistoria. s. 1-19.

*(s. 18-19 gäller art. i
Blek. läms tidn.)
m. fl.)*

Lu F 117.

9/16-63

Skriv endast på denna sida.

Lokal - och personhistoria.

Naturföreteelser. Vid Kyrkstevarna, under vattens-
stevan, mellan Färna och Slysö, skulle enligt
de gamlas berättelser inträffat en drunknings-
olycka. Det var folk som skulle frakta oar till
eller från Färna. Några namn nämndes aldrig
och inte heller när händelsen ägt rum. Samma-
sätt bör det ha varit 1805 d. 7 sept. då drunknade
mellan Färna och Mattvik Bonden Wils Samson från
Färna och hans svärfader bonden Anders Svensson
från Förneryd, Öryd. s.m. enligt kyrkböckerna. Vid
Appelastevarna, under vattensstevan skulle en
båtsman Appel drunknat. Smörpundet, ett
flyttblock på Nasteusö, har ett slycke sten
liksom båt klivet och ligger bredvid. Det
bedes att åskan skulle ha slagit ner och
klivit stenen och den mrfallna delen skulle
då ha begravt en flicka och en dräng som

Lef 117

säkt skydd där. Brua brinken på Hallå, en
bergbrant där ett brudpar eller brudfölje skulle
ha blivit bergtagna. Måla rör, ett stenrör där
en prins sade vara begravd. På Styrö fanns
en förbudske som "bram" ibland om nätterna och
där fanns också ett stenrör, där stuarua ibland
hördes rulla om nätterna, det var ett odlingsrör,
stuar upplagda på en berghöll. På Styrö fanns
också "gubba käsen", där en trollgubbe fordom
vällit till. Troligt berättelserna skulle han ha
flyttat till Hallå, när det blev för mycket folk
på Styrö. Nära Styrö ligger en under vattens-
sten kallad "Massas katt", två gubbar från Styrö
skulle ha drunknat där en gång, "det var länge
sen i världen, siman havet var inrikt." De gamla
lär ha kallat stenen för "Simmelumna katt" vilket
han ha varit en förvausking, en person med
namnet Siman har bevisligen funnits, omkring

1650 finns Simous son och dotter, vuxna, på Hallå, enligt Hällaryds kyrkböcker. Detta med havets invigning omnämndes ofta, långt efter 1900. Uppst. har efterfrågats detta på Bornholm och Gälland, Gislöje, där det är känt, men något som hur och när någon invigning skett eller om den skett är fortfarande obekant. Brännikehallarna, 2 eukelstumar, över vattnets sadel ha blivit kartad från Hånä mot Hällaryds kyrka av en jättekvinna. Några bratt i skärgården har aldrig omfattats. Undantaget, ett dräp på Hallå 1914, gärningsmannen var ej skärgårdsbo. Lemsamtände bräd användes som märke vid fiske, "Fiskagöskan" på Färnö, eg. fiskgusesten, Askon på Harö och den stora Ljörken på Hallå. Inga sägner kända om hur vissa slags mark el. dgl. uppställt.

Fornminnen. Inga gravhögar eller rösen vid ständerna finns, utom det frunt nämnda på Muto.

Någon undersökning av detta lär aldrig företagits.

Om troll, se Blek. Låns Tidn, nypt. artiklar där.

Årkräftning till detta kan kanske ett språkeri på Hallå, dels en mystisk följning, rughäst, som ibland kunde ha skepnad av en ka, vilket nypt. man sett. Där fanns också andra mystiska företeelser, som em. blir för långt att berätta här. Några underjordiska världar nämndes inte direkt, men det var väl med tanke på sådana när det gällde att "lä för sig" innan något varmt hölls ut på marken. "Är här något som är kallt och inte vill bli varmt på får det maka sig", nypt. man iakt- tog detta. Mycket berättades om vättar, vätt- sänt = byse, vättaljus, som nypt. farfar berättas att han kastade bräskorna efter vättarna, när de höll väsen i slugan som nättarna. Det fick aldrig vara "uppställt" - belamrat mitt på galvet som nättarna för där skulle vättarna dansa.

Stensättningar eller rena stekar finns ej i skär-
gården, någon slags gemenskap motsvarande fast-
landets byalag, aldrig omtalad.

Kyrkan och kyrkogården. Hällaryds kyrka är från
1878. Om den gamla kyrkan har inget berättats, inte
har något om nedgrävande av levande djur vid
kyrklejggen. Ordet kyrkogrim var känt, men förekom
sällan, om dess betydelse sades inget. Som skällsord
har det citerats, som "kyrkogrimmelen" på en man f. på
torpet Kyrkostad, Eriksberg Årjd Sn, där fanns också
ett torp m. namnet Kyrkostadskälla. Om spöken vid
kyrkan och övriga frågor hörande därtill, har inget be-
rättats i skärgården. Ljusstakarna på altaret och det
skepp som nu hänger i vapenhuset är skänkta
av skärgårdsbor. Börmickehallarna heter två
stenar, som ligger i sjön, de har enligt sägnen
kastats från Håvö mot Hällaryds kyrka av en
5 krallboring. Kyrkvägen har varit över sjön till Malind.

Särifraen gån vägen genom Joggas och Freusens kyrkor
och där bör skärgårdskommens kyrkväg alltid ha
gått. Begravningsplatser säges finnas på Klarö
och Östra Bokå, hvilka med kyrkogårdar, men
inget har berättats om personer som begravt
där. Och i de kyrkböcker och annat material som
nytt. har undersökt rörande Hällaryd har inget
kunnat ang. dessa begravningsplatser. Inget
särskilt ber. om kyrkogårdens olika delar.

Fyll tillager om kyrkans kaptis gravplatserna.

Få gamla gravstenar finns, över en assessor Bergs
släkt, och över prästen Sune Håkansson, född
kondron i Persgårde, hvilka den förete av allmoges-
släkt i socknen som blev präst. Några ber.
om begravingar inte kända.

Bebyggelse och kyrkor.

De större öarna Femö, Joggas, Bokå, Bokå, Ekö och Hälla
6 har varit bebodda sedan 1600, enligt skattelängder för

Södrviks kongs Len. N. p. p. t. förbrukningar har ej sträckt sig
längre tillbaka. Enligt Hällaryds kyrkböcker var ännu
Skysä bebott en tid, under. 1650. Några berättelser
om den första bebyggelsen är inte kända. Vid Soga
skifte på Hallå m. tillhöraude kalmar 1845, utflytta
de till Skysä 3 familjer. De fann där gräs och efter
2 hus, men några ber. om vem som bott där före-
kom inte. Soga skifte förefaller inte ha vällat några
skidigheter, men det synes att de som "kusat" land-
mätaren fått viss fördel, större ägor. De som flyttade
ut skulle ha viss hjälp av de kvarboende, brunnar på
Hallå skulle vara tillgänglig för utflyttarna, "4 alvar
till stöje och stalparum samt någ till pålarna vid
sjöstranden," enligt skifteshandlingarna. Några
ra andra samfälligheter förkom inte, men vid skiftet
fick sig utflyttarna sig tilldelat vissa alvar stue-
gårdsgård på Hallå, som de skulle vidmakthålla.
Det talades emellertid aldrig om att Hallå

borna utbrände denna skyldighet. Brunnen på
 Hallå kallades i uppt. namnen "Ola Marseus brunn"
 efter ägarne till jorden, Ola Mathsson, uppt. mormors
 far. På den tiden gjorde ungdomarna ofta sällskap till
 brunnen för att hämta vatten, och höll på kvällarna
 och tog sig en pratstund där. Brunnen lyfte senare
 namn allt efter olika ägare av jorden. Samma var
 förhållande med åkerlykter, byggar o. dyl. Den åker
 på Skyrön där det spårat äldre bebyggelse kallades
 Hlusaåkeren, en liten skogsdunge på samma ö kallades
 Aspshälan, fast där inte funnits någon asf i uppt.
 föräldrars tid. Den högsta punkten på Fålså kalla-
 des Fålså skaus, och där sadis ha funnits försvars-
 anläggning i äldre tiden. Några fynd som kan be-
 visa detta är ej räknade, kanske därför att platsen
 i fråga aldrig varit odlad. Mållbacken var en
 höjd på Hallå, men inte äns högsta punkt.
 Där skulle ha stått en väderkvarn tillhörig

Ingeman Andersson, uppt parf. parf. Några spår
av den famns iukt, och den förekommer g i kyrk-
eft. J. A. 1839. Men däremot i kyrk. efter hans
son Per 1835, den iurpades på auktionen av Per
bröder Mats för 17: 20 Rdl. Igenlagda äkrar famns
iukt, uppt. höjde vara talas om hur det bräts nya
äkrar. Nu är alla äkrar igeusvästa med löne,
entunakar ä bräd, utbruklingens gång från 1840.

Skägårdskornas vägar gick över vattnet, där väg-
märkna utgjordes av vissa ensamstående bräd t. ee.
asken på Harö, Stora stuar, som Gvö härb, ett
flyttblock, olika nabbar = uddar o. s. v. Samma
slags märken kallades mäj = med, när de gällde
fiskeplatser. Getakullen ett fiskegrund ydrot
som Haavö hade till med ^{Geten} ~~hövet~~ på Öspudden och
höjen på västra Drakalieu. Huvudet = Sillers
huvud, Geten = Getabjär, höjen, ett vitlitärt sjömär-
ke i Boddestorpskogen, Drakalieu, Sluttningur

av Irakaljärnt på Färvi. Om skallfynd, spåkvis-
ner och krigshändelser se uppt. art. i Blök. Säms Tidn.
Kungahuset, aldrig outbalat. Därmed har. nu prins
Oskar Bernadotte, när han som ung var officer
på något av flottans segelfartyg, vilka då liksom
suare hade Matricsfjärden till övningsplats,
att han var med när sjömännen ibland gjorde
besök på öarna. Det sadis att han varit hos en
gumma på Sjövi i velat köpa hennes hängkläder
men hon ville inte sälja dem. Landshövding
Hagströmer berättade skärgården sommaren 1933.
Om landmätare, lönsmän och präster har inte berättats
något särskilt. Ämbetsmän i skärg. var lantar och
kulljämsmän, de suare hade en arbetsam tid på
1840-50 talat, då smuggling var tillförläp för en
del skärgårdsbor. Falkskallärare fanns fr. under 1880
1902, den siste av dem, Malinshörn var ivrig jägare
han tog ett par or av de största pajkarua med sig

ut på sjöfågeljakt på middagstimmarna och det
 kunde bli en mer än bortligt lång rast, sadet det.
 Förre konnen var det Lovisa Isaksson, hon var skäng,
 än lever väl någon som gått i skola hos henne.
 Efter 1902 var det småskollärare eller. Några verkun-
 der som varit av betydelse för skäng. Han uppst ej
 erinra sig, vad det gäller nu bortgångna. Handtverkan,
 som snickare var i stor utsträckning utbildad. "Jahan på
 Bruket", löyp. på Eriksberg ^{ärdt} 1845 och verkade till
 åren. 1915, han tillverkade möbler i likhett och
 reparerade hus, gjorde dörrar, fönster m. m. Allt han
 han byggde hus har ej antalats. Det gjorde däremot
 "Sme' Nissen" = Nils Ahesson Trensman och efter honom
 hans son Jauwe Nilsson Matvik, de har byggt många
 hus i skäng. Skräddare var på 1820-30 kallt, "skräd-
 dare-Pellus" = Per Persson Matvik, som ikland kom hem
 och arbetade och suvar arde. hemma hos sig, han
 var ingen finskräddare utan sydde mest

vardagskläder. Skomakare var vid ungefär samma
tid "Korsa-Massen"-Mab, som bodde på en plats
där 4 byars ägor ställes samman "Korset." Han sydde
grövre skodon, bl. a. ett slags som var något i stil
m. pums, de kallades "Korsa-Massa". "Hacke-gubbar"
var de som fr. fortändet för att göra nyodlingar
lägga stuggårdsgränder, byggar o. dyl.; vidare arb.
de med slätk och bräckning. En pådan var Gustav
Smälärning, han efter namn är sluktad. Han arb. i skäg-
många år, någon gång hade han en son t. hjälp, hans
namn Axel Vilhelm Gustavsson, stod i uppt. beredna
skrivit på en dörr på loftet hemma, med krita.
Vilhem saksom de var ifrån han uppt. ej erinra sig nu.
Den annan hackegubbe var "Kors-Edvard", grann t. svan-
nämnde Mab. å f. 1845. Han arb. i skäg. hela sitt
liv, vid ungefär 60 års ålder fick han hjärnblöda.
milde talförmågan, men brödde f. å på sig och arb.
många år därefter, bl. a. hos uppt. föräldrar.

Delta slags arbetfolk dog ut och nya kom g. i st.
för dem. "Körkarlar" kallades de som fr. fastlandet
kom ut köst och våg med häst för att plöja
och så. En av dem var "Måus i Gräsvik" bonp. på
Eriksberg, Ängd som kom en lång följd av år.
Han var en duktig arbetare hade en bra häst.
Men Måus var "lymnig", det skulle krivas för
honom och bl. a. var det viktigt att säga "släpps
hästen", när det var måltidsdags, annars fortsatte
Måus arbetet. Som djurläkare anlätades i första
hand "Kärra - Sjämme" = Sven Magnusson bonp.
på Kärra, Eriksberg. Särskilt anlätades han vid
besvärliga kalvringar, mjölkfeber hos kor där han lyckats
bota genom att blåsa in luft i spenarna genom ett
kalvstrå, senare lär han ha skaffat sig någon slags
instrument för ändamålet, genom en kemikalie-
handlare fr. Karlshamn. Han var också svinläkare,
åt skärgårdsborna, född omkring 1870 och uppt.

minns honom i verksamhet 1910-30. Terik
Madtson, nu Rektor i Hällaryd kom som lärare
till den nybyggda skolan på Hallö 1930 och var
där i 10 år. Han blev "klockarfars" för skolgården
och anlätades för det mesta, i första hand när det
gällde skrivelser o. dyg. Då han dessutom var mång-
sidig, kunnig och härdig blev han rådfrågad om
allting. Han fick skolgårdens stora politiskt intresse-
rade, så att de på ett bättre sätt än förut kunde
tillvarataga skolg. intressen i det kommunala.
Om brott i skolgården har inget berättats om från
äldre tider. Och enl. vad uppt. kunnat finna i
Landsarkivet, har endast 2 pers. i socknen anlåtats för
brott, på 1700-talet. Den av dem var en 80 årig gård-
man från skogsbygden, som stat bort halva en
Hällaryds kyrka. Ett drap under rusets infly-
lande förövades på Hallö 1914 förövat av en
utsocknes person som var på tillfälligt besök.

Sägner om släkter, se Blk. d. 7. om Århad
Mattsson på Hallå. Sware talades om
Ingeman på Hallå, han var f. på Boekö 1763,
och ff. ff. l. uppt. Det ber. att han skulle ha
ägt en skuta, han kallas t. o. m. kofferdi-
skeppare i gamla köpehandlingar. Och det
skulle på den tiden varit något förbjudt att
bygga nya fartyg, Ingeman reparera sin skuta
och vederbärande lär ha frågat varför han
ej satt på ny köl och så. Tydligen hade han
hållit sig till förordningen i störta mäjlige
utsträckning. I bouppt. efter honom, 1839, läses
under fordringar: "eul. köp och salubrev an d. 13/8
1831 en av Ing. Andersson till Herr greve Mörner
å Tenikberg försäld jakt pinner och såld köpe-
skilling 92:30 rdl." Bland skulder finns en post
hålsmansräkning = rustning, kyrån sammantän.
med bouppt. kortn. Då hålsmän ä hålsmanslugor

aldrig förekommit i skärgården, förka de uppt.
i båtsmansrullarna. Nr: 22^{är}/1831, bekräft för ny-
ansäldd båtsman gemensam för nr: 39 Långehall
och kronoskatts Öen nr: 52 Hallö, och kommer
båtsmannen av nämnda Ö erhålla en tredjedel
av sin lön i alla delar. Båtsmannen var nr: 42
Anders Ohson Äpple, fr. Broa, Jämsböj. Denna båts-
mans skyldighet har aldrig omnämnts av
någon sagesman. Vart övriga är hörd bekr.
båtsmanshåll har uppt. l. v. ej efter förkat.
Men som det talades om var "Marna på Hallö",
ett rivandes fruntimmer av berättelserna att
döma. Till henne gick de som beskände läsa prugas
hennes man, Anders Furellsson räknades tydligen in
som husbonde. Vid sin död 1873 donerade hon
litt drängem Johan Pettersson för 23 år oavbruten
lön 25 kr och lika mycket till pigan Maguel
Persdatter för 15 års lön.

De sagesmän som angivits är upptäcktares
mormor, far och mor. Vad de berättade hade de
hört av äldre personer. Uppst. far var tidvis
sjöman, f.ö hade de alltid bott i skärgården.

Det var oftast på vinternättarna, under
arbetet med att göra i ordning nya fiske-
redskap, laga gamla tidana, som det be-
rättades. Tellur när man "vilade skumme" =
håll skymning, isman lampan tändes på kvällen.
Och på term det fram, ibland ett, ibland ett
annat, mera händer vis, i omkringring till
det dagliga livet. Till ex. en sträng vinter jäm-
fördes med en vinter längre tillbaka och så
vidare.

Artiklar av Ellen Svanström

Blåkårens tidni:

10/3 1955, Aikad Mattson på Hattö kunde ha fått kultidsansällning som fadder.

18/3 1955 Hela befolkningen på Hattö dog 1711 i pest, "utom en karing och en daka".

24/3 1955 Prins påstas ligga begravd på Mule. Extra siltfjärding samlades för tiggare.

15/4 1955 Engelskt örlogsfartyg lotsades till Bokö sund av krima, kängare belöning.

20/4 1955 Färna gubbe skrämd fienden på flykten, skyddighet för öborna att frakta tiggare.

12/7 1958 Snapphanans värde fiende stod en gång fadder vid dop på Färna

?/7 1958 Färna ha "brakt smut och djävt blod" till Bornholm.

8/4 1958 Tullare anklagas för hemfridsbrakt, -

Lof 117

Ljuveri m.m. av köpmän i Karlskrona.

13/11 1958 Torparfru på Svickberg i fängelset
samt medskyldig till släpmsuggling.

juli 1961 Först döpt i Karlskronas kyrka
delar fiskarpajke från Hallö

juli 1961. Många Blekingefamiljer har sina
rötter vid Väsgatan i Karlskrona.

Ustads Allebanda,

4/1 1958 Altvandrare från Kivik.

Bornholmske Fiender,

7/12 1960. Blekinge - Bornholm.

Blek. läns tidn.

12/11 1958 Slaktare lade "gillar" i Århus,
lurade killarna att göra inbrakt.